

SHAXSNING RIVOJLANISHI, TARBIYASI VA IJTIMOIYLASHUVI. SHAXS SHAKLLANISHIDA JAMOANING O‘RNI

Axrorova Nodira Muxiddinovna qizi

Aripjonova Zaxro Abdubositovna

UMFT universiteti, Psixologiya
yo‘nalishi, 23/3 – guruh talabalari

Annotatsiya: Ushbu maqola shaxsning rivojlanishi, tarbiyasi va ijtimoiylashuvi jarayonlarini chuqur tahlil qiladi hamda jamoaning shaxs shakllanishidagi rolini yoritadi. Maqolada shaxsning psixologik, ijtimoiy va axloqiy rivojlanishi, tarbiyaviy jarayonlar, jamiyat va guruhlarining ta’siri, shuningdek, ijtimoiylashuvning mexanizmlari va usullari batafsil bayon etilgan. Shuningdek, maqolada zamonaviy pedagogik yondashuvlar va shaxsni rivojlantirishdagi jamoaning ahamiyati misollar bilan ko‘rsatib berilgan.

Kalit so‘zlar: shaxs, rivojlanish, tarbiya, ijtimoiylashuv, jamoa, shaxs shakllanishi, guruh, jamiyat

Kirish

Shaxs – bu ijtimoiy, psixologik va ma’naviy jihatdan rivojlangan, o‘z qobiliyatlarini amalga oshira oladigan individualdir. Har bir insonning shaxs sifatleri uning hayotiy tajribasi, tarbiya jarayoni, ijtimoiy muhit va jamiyat bilan o‘zaro aloqalari natijasida shakllanadi. Shu nuqtai nazardan, shaxsning rivojlanishi murakkab va uzluksiz jarayon bo‘lib, u bolalikdan boshlab butun umr davomida davom etadi.

Shaxs rivojlanishining asosiy tarkibiy qismlari – bu psixologik rivojlanish, tarbiya va ijtimoiylashuvdir. Shu bilan birga, shaxs shakllanishida jamoaning roli juda katta. Jamoa shaxsga ijtimoiy normalar, axloqiy qadriyatlar va muloqot ko‘nikmalarini shakllantirishda yordam beradi, shaxsga o‘z o‘rnini topish, guruh ichida faoliyat yuritish va jamiyatga moslashish imkonini beradi.

Maqolaning maqsadi shaxs rivojlanishining individual va ijtimoiy jihatlarini, tarbiya va ijtimoiylashuv jarayonlarini tahlil qilish va jamoaning shaxs shakllanishidagi rolini kengroq ochib berishdir.

Shaxsning rivojlanishi

Shaxsning rivojlanishi murakkab va ko‘p qirrali jarayondir. U bir nechta asosiy komponentlarni o‘z ichiga oladi, ular bir-biriga chambarchas bog‘liqdir.

Psixologik rivojlanish shaxsning fikrlash, xotira, e’tibor, qaror qabul qilish qobiliyatlari va hissiy holatini shakllantirishni o‘z ichiga oladi. Bolalik davrida shaxsning ichki dunyosi va individual xususiyatlari aniqlanadi. Shu bosqichda bolaning xulq-atvori, his-tuyg‘ulari va qaror qabul qilish qobiliyati o’sadi. Masalan,

bola maktabga kirishi bilan yangi bilimlarni o'rganadi, do'stlar bilan muloqot qiladi va muammolarni hal qilishni o'rganadi. Bu jarayonda pedagoglar va ota-onalar bolaning psixologik rivojlanishini qo'llab-quvvatlashlari muhimdir.

Shaxs jamiyat bilan o'zaro aloqada bo'lganda ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantiradi. Bu jarayon shaxsga jamiyat qoidalarini, me'yor va axloqiy normalarni o'zlashtirish imkonini beradi. Masalan, bola guruh ichida o'ynash, muloqot qilish va hamkorlik qilish orqali jamiyat bilan uyg'unlashadi. Shu bilan birga, ijtimoiy rivojlanish shaxsni boshqalar bilan muvofiqlikda ishlashga, liderlik va qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantirishga tayyorlaydi.

Axloqiy va ma'naviy rivojlanish

Shaxsning axloqiy va ma'naviy rivojlanishi uning ichki nazorati, odob-axloqi, qadriyatlar va hissiyotlarini shakllantirishni o'z ichiga oladi. Tarbiyaviy jarayonlarda shaxs o'z harakatlarining natijalarini tushunadi, ijtimoiy va axloqiy qarorlar qabul qilishni o'rganadi. Masalan, do'stlar bilan muammoli vaziyatda to'g'ri xulq-atvorni tanlash, guruh ichidagi me'yorlarni hurmat qilish shaxsning axloqiy rivojlanishiga xizmat qiladi.

Shaxs rivojlanishi shaxsiy va ijtimoiy omillar ta'sirida yuz beradi. Bu jarayon faqat bilim berish bilan cheklanmaydi, balki emotsional qo'llab-quvvatlash, tarbiyaviy ta'sir va jamoaviy tajribalarni ham o'z ichiga oladi. Shaxs tarbiyasi – bu shaxsning axloqiy, estetik, madaniy va ijtimoiy qadriyatlarini shakllantirish orqali uning shaxsiy sifatlarini rivojlantirish jarayonidir.

Bola tarbiyasining dastlabki va eng muhim bosqichi oilada boshlanadi. Ota-onalar bolaga axloqiy qadriyatlarni o'rgatadi, uni mehr-shafqat, hurmat va mas'uliyat tuyg'ulari bilan tarbiyalaydi. Masalan, ota-ona bola bilan suhbat orqali unga to'g'ri va noto'g'ri xulq-atvorni tushuntiradi, hayotiy vaziyatlarda qaror qabul qilishni o'rgatadi. Oilaviy tarbiya shaxs sifatlarini shakllantirishning mustahkam poydevorini yaratadi.

Maktab shaxsni ilmiy bilim bilan birga, ijtimoiy va axloqiy ko'nikmalar bilan boyitadi. Pedagoglar bolaga guruh ishlarida faol bo'lishni, muloqot qobiliyatini rivojlantirishni va jamiyatga moslashishni o'rgatadi. Maktab tarbiyasi shaxsni jamiyatga tayyorlaydi, uni mas'uliyatli va ijtimoiy faol shaxs sifatida shakllantiradi.

Jamoa – shaxs tarbiyasida eng muhim ijtimoiy muhit hisoblanadi. Jamoa shaxsga o'zining rolini tushunish, me'yor va qoidalarni hurmat qilish, hamkorlik qilish va qarorlar qabul qilishni o'rgatadi. Masalan, sport jamoasi yoki maktabdagi klub shaxsga guruh ichida faoliyat yuritishni, boshqalar bilan muloqot qilishni va qarorlar qabul qilishni o'rgatadi. Jamoa shaxsni ijtimoiy tajribalar orqali rivojlantiradi va uning axloqiy hamda psixologik barqarorligini mustahkamlaydi.

Shaxsning ijtimoiylashuvi

Ijtimoiylashuv – bu shaxsning jamiyat qoidalarini, me'yorlari va ijtimoiy rollarni o'zlashtirish jarayonidir. Bu jarayon shaxsni jamiyatga tayyorlaydi va uning ijtimoiy faoliyatini samarali qiladi.

Ijtimoiylashuvning bosqichlari

1. Bola yoshida: Do'stlar bilan o'yinlar va maktabdagi mashg'ulotlar orqali shaxs ijtimoiy ko'nikmalarni o'rganadi.
2. O'smirlikda: Shaxs guruh ichida o'zini sinab ko'radi, liderlik va hamkorlik ko'nikmalarini rivojlantiradi, ijtimoiy muammolarni hal qilishni o'rganadi.
3. Voyaga yetganda: Shaxs ijtimoiy rollarni aniq bajaradi, jamiyatga faol hissa qo'shadi va mustaqil qarorlar qabul qiladi.

Jamoaning shaxsga ta'siri

Jamoa shaxsni ijtimoiylashuv jarayonida qo'llab-quvvatlaydi va shakllantiradi. U quyidagi jihatlarda muhim rol o'ynaydi: Ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish: hamkorlik, muloqot, qaror qabul qilish. Axloqiy qadriyatlarni shakllantirish: me'yorlarni hurmat qilish, jamiyatga mas'uliyat hissi. Emotsional qo'llab-quvvatlash: jamoa shaxsga motivatsiya beradi, stress va muammolarni yengishda yordam beradi.

Jamoaning shaxs shakllanishidagi roli ayniqsa o'smirlik davrida muhim bo'ladi. Shu davrda shaxs guruh ichida o'z o'rnini topadi, ijtimoiy tajribalarni oladi va kelajakdagi faoliyatga tayyorlanadi.

Xulosa

Shaxsning rivojlanishi, tarbiyasi va ijtimoiylashuvi murakkab va uzluksiz jarayon bo'lib, bunda individual va ijtimoiy omillar birgalikda ishlaydi. Shaxs tarbiyasi oilada, maktabda va jamoada amalga oshiriladi. Jamoaning shaxs shakllanishidagi roli katta, chunki u shaxsga ijtimoiy ko'nikmalar, axloqiy qadriyatlar va hissiy qo'llab-quvvatlashni beradi. Shu bilan birga, jamoa shaxsni jamiyatga moslashishga, mustaqil va mas'uliyatli qarorlar qabul qilishga tayyorlaydi. Shaxsning muvaffaqiyatli rivojlanishi va jamiyatdagi o'rnini aniqlash jamoaning faol ishtiroki bilan chambarchas bog'liq.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Xaydarov. S.A. (2025). Oilaviy tarbiyada va maktab tarbiyasida yuzaga keladigan risklar. 16-son. 9-11.
2. Хайдаров С. (2024). Spiritual influence on child education in families. Web of Teachers: Inderscience Research. 2 (11). 203-205.
3. Хайдаров С. (2025). Оилаларда фарзанд тарбиясига рухий таъсир ўтказиш. Modern Education and Development. 3 (17). 23-27.
4. Khaydarov S.A. (2025). The role of the use of fine arts in teaching the history of the country. Modern Education and Development. 3 (17). 28-33.

5. Xaydarov S.A. (2025). Ijtimoiy-gumanitar fanlarda raqamli metodlardan foydalanish yo'llari. NEW RENAISSANCE international scientific journal. 2(1). 91-94.
6. Xaydarov S.A. (2025). Yoshlarda vatanparvarlik hissini tarbiyalashda Boburnoma asariga ishlangan miniatyuralarning ahamiyati. Til va adabiyot.uz. 2.11-12.
7. Khaydarov S.A. (2025). On analysis of family factors and social creativity issues in the study of the psychological portrait of educational institutions' leaders. Tuijin Jishu/Journal of Propulsion Technology ISSN: 1001-4055 Vol. 46 No. 2.
8. Хайдаров С. (2025). Pedagogik risklarni boshqarishning nazariy asoslari va globallashuv jarayonidagi ahamiyati. 3 (9). 261-265.

